

Tuomion perusteleminen

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaan oikeuskansleri tarkastaa rangaistustuomiot, joita koskevia ilmoituksia erikseen säädetyin tavoin lähetetään oikeuskanslerinvirastoon.

Tarkastuksessa havaittiin, että Kanta-Hämeen kärjäoikeus oli 7.7.2022 asiassa R 22/308 antamassaan tuomiossa nro 22/128185 tuominnut vastaajalle 1 vuoden 10 kuukauden ehdollisen vankeuden ohessa yhdyskuntapalvelua 100 tuntia rikoksesta, jonka tekoaika oli 18.3.2016–6.7.2016. Rikoksen tekohetkellä voimassa olleen rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin (515/2003) mukaan ehdollisen vankeuden ohessa voitiin tuomita enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua. Rikosseuraamuslaitokselta saadun tiedon mukaan vastaaja oli suorittanut yhdyskuntapalvelun kokonaisuudessaan.

SELVITYS

Asian kärjäoikeudessa ratkaisseet kärjätuomari A, kärjätuomari B ja kärjänotaari ovat antaneet menettelystään selvitykset. Kärjäoikeuden laamanni on todennut, että hänellä ei ole asiassa lausuttavaa.

Kärjäoikeudesta saadun selvityksen jälkeen otin tutkittavakseni myös syyttäjän menettelyn. Aluesyyttäjä on antanut menettelystään selvityksen ja apulaisvaltakunnansyyttäjä lausunnon.

RATKAISU

Käräjäoikeus

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on oltava virkatoimissaan tunnollinen ja huolellinen.

Rikoslain 3 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan rikokseen sovelletaan sitä lakia, joka oli voimassa, kun rikos tehtiin. Pykälän 2 momentin mukaan, jos tuomittaessa on voimassa toinen laki kuin rikosta tehtäessä, sovelletaan kuitenkin uutta lakia, jos sen soveltaminen johtaa lievempään lopputulokseen.

Perustuslain 8 §:n mukaan rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.

Voimassa olevan rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan, jos ehdollista vankeutta on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi, vähintään 14 ja enintään 120 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäismäärä korotettiin 90 tunnista 120 tuntiin 1.1.2020 voimaan tulleella rikoslain 6 luvun 10 § 1 momentin lainmuutoksella. Laillisuusvalvonnassa on tämän jälkeen ilmennyt useita tapauksia, joissa tuomarilla on jäänyt havaitsematta syyksi luetun rikoksen tapahtuneen jo ennen lainmuutosta, minkä seurauksena tuomari on perustanut ratkaisunsa väärään lain soveltamiseen ([OKV/2329/30/2021](#), [OKV/2815/30/2021](#), [OKV/2818/30/2021](#), [OKV/2856/30/2021](#), [OKV/2833/30/2021](#), [OKV/1479/30/2022](#), [OKV/719/30/2023](#)).

Käsiteltävässä asiassa käräjäoikeuden kokoonpanon jäsenten selvitysten perusteella ei ollut kuitenkaan kyse siitä, etteikö käräjäoikeus olisi ollut tietoinen lainmuutoksesta ja ottanut sitä harkinnassaan huomioon. Asian ratkaisseiden käräjäoikeuden jäsenten mukaan kyseessä oli tietoinen ratkaisu soveltaa tuomitsemishetkellä ollutta lakia, sillä tuomitsemishetkellä voimassa olleen lain sallima suurempi yhdyskuntapalvelu oli mahdollistanut vankeusrangaistuksen tuomitsemisen vastaajalle ehdollisena ehdottoman vankeusrangaistuksen sijaan. Tuomitsemishetken lain soveltaminen oli johtanut siten vastaajan kannalta lievempään lopputulokseen. Kokoonpanon jäsenet ovat kuitenkin myöntäneet, että tuomion perustelut ovat olleet puutteelliset.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja

ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan tuomio on perusteltava. Perusteluista on ilmentävä, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu. Perusteluissa on myös selostettava, millä perusteella riitainen seikka on tullut näytektyksi tai jäänyt näyttämättä. Lain esitöissä on todettu, että tuomiot on perusteltava avoimesti ja riittävän yksityiskohtaisesti, jotta perusteluista asianosaiset ja muut tuomiota lukevat voivat ymmärtää, miksi tuomioistuin on päätenyt tuomiosta ilmenevään ratkaisuun ja mitkä seikat ovat olleet asiaa ratkaistaessa merkityksellisiä ([HE 82/1995 vp](#) s. 127–128).

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain perusteluvelvollisuutta koskevan säännöksen lainvalmistelutöissä on todettu, että useissa tapauksissa vastaajalle tuomittavaa rangaistusta ei tarvitse perustella. Tämä johtuu siitä, että rangaistuskäytäntö on useissa varsinkin vähäisissä rikoksissa vakiintunut ([HE 82/1995 vp](#) s. 127–128). Rangaistuksen määräämisessä ja mittaamisessa, kuten myös muiden rikosoikeudellisten seuraamusten määräämisessä, on kuitenkin kyse oikeudellisesta päättelyyn perustuvasta ratkaisusta, joka tulee oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 4 §:n perusteella tuomiossa perustella niin yksityiskohtaisesti kuin asian merkitys vaatii.

Käsiteltävässä asiassa kyse ei ole ollut tavanomaisesta tai vähäisestä rikoksesta, josta rangaistuskäytäntö olisi vakiintunut. Päinvastoin, rangaistusseuraamuksen määräämisessä on ollut kyse vaativasta punnintatilanteesta ehdottoman vankeuden ja ehdollisen vankeuden välillä. Käräjäoikeus olikin tuomiossaan perustellut tuomitsemaansa rangaistusseuraamusta noin sivun verran, muttei perusteluissaan kuitenkaan mitenkään tuonut esille tekemäänsä lievemman lain soveltamisen tulkintaa tai siinä sovellettuja säännöksiä.

Kuten asiassa puheenjohtajana toimineen käräjätuomarin tämän asian yhteydessä antamassa selvityksessään esittämästä ilmenee, kyse on ollut kuitenkin vaativasta oikeudellisesta punninnasta, jonka voisi olettaa edellyttävän sen esittelyä ja keskustelua ratkaisukokoonpanossa. Kuukaan ratkaisukokoonpanoon kuuluneista kolmesta jäsenestä ei kuitenkaan havainnut kiinnittää huomiota lievemman lain soveltamisen perustelujen ja sitä koskevien lainkohtien puuttumiseen, vaikka heidän oli kuitenkin tuomioharkinnassaan täytynyt asiasta neuvotella, sillä kyse oli selvitysten perusteella kokoonpanon tekemästä tietoisesta ratkaisusta.

Käräjäoikeuden kokoonpanon selvityksissä on tuotu esille kyseessä olleen rajanveto ehdottoman ja ehdollisen vankeusrangaistuksen välillä, jossa tuomitsemishetkellä voimassa olleen lain

sallima pidempiaikaisempi yhdyskuntapalvelu mahdollisti ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomitsemisen.

Rikoksen tekoaikana voimassa ollut lakia soveltamalla käräjäoikeudella olisi ollut mahdollisuus tuomita vastaajalle kahden vuoden ehdollinen vankeusrangaistus ja sen ohella 90 tuntia yhdyskuntapalvelua. Selvitysten perusteella käräjäoikeus oli pitänyt tällaista vaihtoehtoa ilmeisesti niin lievänä rangaistuksena, että vastaaja olisi tullut tuomita tällöin ehdottomaan vankeuteen. Näin ollen käräjäoikeus oli soveltanut tuomitsemishetken lakia vastaajalle lievempänä lakina. Tuomitsemishetkellä voimassa ollut laki mahdollisti oheisseuraamuksena tuomittavan enintään 120 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Asiassa puheenjohtajana toiminut käräjätuomari on antanut laajan selvityksen, johon muut kokoonpanon jäsenet ovat osaltaan viitanneet. Näistä tuomion jälkeen annetuista selvityksistäkään ei ilmene lopulta se oikeudellinen päättely, miten käräjäoikeus oli päättänyt tekemäänsä lopputulokseen. Tekoaikana voimassa olleen lain nojalla vastaajalle olisi ollut mahdollista tuomita kahden vuoden pituinen ehdollinen vankeusrangaistus ja 90 tuntia yhdyskuntapalvelua, mutta käräjäoikeus tuomitsi vastaajalle 1 vuoden 10 kuukauden ehdollisen vankeusrangaistuksen ja 100 tuntia yhdyskuntapalvelua. Selvitysten mukaan käräjäoikeus sovelsi tuomitsemishetken lakia, sillä se mahdollisti vankeusrangaistuksen tuomitsemisen ehdollisena.

Käräjäoikeudella olisi kuitenkin lain pääsäännön mukaista rikoksen tekohetken lakia soveltaen ollut mahdollisuus tuomita vastaajalle tuomitsemaansa 1 vuotta 10 kuukautta pidempi ehdollinen vankeusrangaistus. Käräjäoikeus ei kuitenkaan tehnyt näin, vaan tuomitsi oheisseuraamuksena yhdyskuntapalvelua ylittäen 10 tunnilla tekohetkellä laissa sallitun enimmäismäärän. Jälkikäteen annetuista selvityksistäkään ei yksityiskohtaisesti ilmene se harkinta, miksi käräjäoikeus katsoi tarpeelliseksi ylittää tekoaikana laissa sallitun oheisseuraamuksen määrän, kun se ei edes tuominut vastaajalle ehdollisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärää. Edes jälkikäteen annetuista selvityksistä ei ilmene tältä osin oikeudellinen päättely, joka olisi tullut ilmetä avoimesti jo käräjäoikeuden tuomiosta.

Tuomion perusteleminen kuuluu tuomarin tehtävien aivan keskeisimpään ydinalueeseen ja siinä tapahtuvat laiminlyönnit ovat omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen.

Käräjäoikeuden tuomion perustelut ovat olleet asiassa ilmeisen puutteelliset, koska tuomiosta ei ilmene käräjäoikeuden tarkoituksena olleen soveltaa rikoslain ajallisen soveltuvuuden pääsäännöstä poiketen muuta kuin tekoaikana voimassa ollut lakia. Perustelujen puutteellisuuden vuoksi tuomiota tarkastelemalla on vaikuttanut siten siltä, että käräjäoikeus olisi tuominut vastaajan lainvastaiseen seuraamukseen, jonka vastaaja on nyttemmin suorittanut. Selvitysten

mukaan kyse oli käräjäoikeuden tietoisesta lain soveltamisesta, mutta selvitysten jälkeenkin jää edelleen epäselväksi, miten käräjäoikeus oli rangaistusseuraamuksen harkinnut.

Pidän tämän perusteella perustelujen puutteellisuutta varsin vakavana laiminlyöntinä.

Tuomioistuimen ratkaisun perusteena olleiden päätelmien perusteleminen on tärkeää paitsi asianosaisten myös yleisön ja mahdollisessa muutoksenhaussa ylemmän tuomioistuimen kannalta. Lisäksi asianmukaisten perusteluiden laatimisella on olennainen oikeusvarmuutta lisäävä merkitys tuomarin itsekontrollin kautta, sillä perusteluja laatiessaan tuomari joutuu kontrolloimaan ratkaisunsa oikeellisuutta. Perusteluvollisuuden yhtenä tehtävänä on varmistaa myös se, että ratkaisuharkinta on tullut huolellisesti suoritetuksi.

Syyttäjä

Valtion virkamieslain 4 luvun 14 §:n mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:n mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänä olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla. Saman lain 10 §:n mukaan syyttäjällä on itsenäinen ja riippumaton syyteharkintavalta.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 13 §:n mukaan syyttäjä saa hakea muutosta myös rikosasian vastaajan eduksi. Lain esitöissä säännöstä on perusteltu sen vuoksi, ettei syyttäjällä ole oikeudenkäynnissä valvottavanaan omia etuja, vaan hän toimii valtion rikosoikeudellisten etujen edustajana. Syyttäjän tehtävänä on myös valvoa, ettei ketään tuomita epäoikeudenmukaiseen seuraamukseen, vaan että vastaajan edut tulevat oikeudenkäynnissä oikeudenmukaisesti huomioiduiksi ([HE 82/1995 vp](#) s. 42).

Aluesyyttäjä on selvityksessään todennut, että hän ei huomannut vastaajalle tuomitun 100 tunnin yhdyskuntapalvelun oheisseuraamuksen ylittäneen rikoksen tekohetkellä laissa voimassa olleen enimmäismäärän. Aluesyyttäjä on selvityksessään todennut, että käräjäoikeuden puheenjohtajan selvityksessään esittämällä tavalla asiassa voitaisiin kuitenkin katsoa kysymyksessä olleen rikoslain 3 luvun 2 §:n 2 momentin tarkoittamasta lievemmän lain periaatteen soveltamisesta. Lisäksi aluesyyttäjä on todennut, että tuomion perusteluista tämä ei tosin käynyt ilmi, joten syyttäjänä hän ei ole voinut tietää käräjäoikeuden kantaa.

Kuten apulaisvaltakunnansyyttäjä on lausunnossaan todennut, tuomion perusteluista ei ole ilmennyt, että asiassa olisi sovellettu rikoslain ajallisen soveltuvuuden pääsäännöstä poiketen

muuta kuin tekoaikana voimassa ollutta laki. Näin ollen aluesyyttäjän on tuomioon tutustuaan ja sen asianmukaisuutta arvioidessaan täytynyt lähteä siitä, että tuomioistuin on soveltanut tekoaikana voimassa ollutta lakia.

Asiassa rangaistuksen määräämisessä on ollut kyse rajanvedosta ehdottoman vankeusrangaistuksen ja ehdollisen vankeusrangaistuksen välillä. Käräjäoikeus on tuominnut vastaajalle ehdollisen vankeusrangaistuksen ja sen ohessa yhdyskuntapalvelua, mihin vastaaja on tyytynyt. Vastaajalla on ollut puolustajaksi määrätty asianajaja.

Kuten valtakunnansyyttäjän antamassa yleisessä ohjeessa muutoksenhausta hovioikeuteen [VKS:2012:2](#) todetaan, syyttäjä osallistuu kaikkiin rikosasioiden oikeudenkäynteihin asianosaisena, jonka tehtävänä on myös yleisen edun toteutumisen valvonta. Syyttäjän asema yleisen edun valvojana eroaa siten muista oikeudenkäynnin asianosaisista. Syyttäjällä on aineellisesti oikean lopputuloksen saavuttamisen lisäksi merkittävä vastuu oikeuskäytännön kehittämisessä. Syyttäjän velvollisuuksiin ja vastuuseen kuuluu hakea muutosta asioissa, joissa hän näkee lainkäytön epäyhtenäisyyttä. Erityisesti tulkinnanvaraisissa tapauksissa ja uusissa oikeuskysymyksissä syyttäjällä on korostunut rooli saattaa rikosasia hovioikeuden käsiteltäväksi.

Käsiteltävässä asiassa syyttäjän olisi ollut käräjäoikeuden tuomioon perehtymällä mahdollisuus havaita, ettei tuomiosta ilmennyt perusteluja sille, miksi vastaajalle ehdollisen vankeuden oheis-seuraamukseksi tuomitun yhdyskuntapalvelun määrä oli ylittänyt tekoaikana voimassa olleen lain salliman enimmäismäärän. Tuomion perusteella on näyttänyt siten siltä, että vastaajalle oli tuomittu rangaistus lainvastaisesti. Yhdyn apulaisvaltakunnansyyttäjän lausunnossaan esittämään näkemykseen, jonka mukaan syyttäjän vastuu olisi edellyttänyt, että syyttäjä olisi hakenut muutosta tuomioon.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kanta-Hämeen käräjäoikeudessa asian ratkaisseet käräjätuomari A, käräjätuomari B ja käräjänotaari ovat laiminlyöneet perustella asiassa antamansa tuomion oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 4 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan aihetta syytteen nostamiseen.

Annan käräjätuomari A:lle, käräjätuomari B:lle ja käräjänotaarille laiminlyönneistään huomautuksen.

Saatan aluesyyttäjälle tietoon näkemykseni, että syyttäjälle säädetty velvollisuus yleisen edun ja asianosaisten oikeusturvan valvojana olisi asiassa edellyttänyt syyttäjän muutoksenhakua.

Lähetän päätökseni tiedoksi Turun hovioikeuden presidentille, Kanta-Hämeen käräjäoikeuden laamannille ja valtakunnansyyttäjälle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Juho Lehtimäki